

Μαρτυρία του Γεωργίου Καρελιά, αυτοκινητιστή από την Πάτρα, που μετέτρεψε το λεωφορείο του σε φορτηγό προκειμένου να μεταφέρει με κίνδυνο της ζωής του, το πρώτο κλιμάκιο του Ε.Ε.Σ. που έφτασε την 15/12/1943 στα ρημαγμένα Καλάβρυτα.

“Σαράντα επτά χρόνια πέρασαν από το τραγικό γεγονός της καταστροφής των Καλαβρύτων και σήμερα στα 80 μου χρόνια με κατακλύζουν οι αναμνήσεις εκείνων των ημερών.

Η 13η Δεκεμβρίου. Το κάλεσμά μου από τον Ε.Ε.Σ. να βρεθώ στα Καλάβρυτα την αμέσως επόμενη ημέρα, αντηχεί ακόμα σ’ αυτιά μου, όπως ακριβώς η επόμενη της 28ης Οκτωβρίου 1940 που με κάλεσε η Πατρίδα να βρεθώ στο μέτωπο.

Δύο καλέσματα ιερού καθήκοντος που δε θα σβήσουν ποτέ από το μυαλό μου, όπως δεν έσβησαν μέχρι σήμερα.

Μπορεί τα χρόνια που πέρασαν να άμβλυναν τον πόνο και την τραγικότητα των δύο αυτών ημερομηνιών ή ακόμα εγώ ο ίδιος να προσπάθησα πολύ γι’ αυτό. Και φέρω σαν παράδειγμα ότι παρ’ όλο που με καλούσε κάθε χρόνο στην επέτειο της τραγωδίας των Καλαβρύτων ο τότε Δήμαρχος αείμνηστος Γεωργακόπουλος να παρευρίσκομαι, ουδέποτε επισκέφθηκα τα Καλάβρυτα αυτή την ημερομηνία.

Ας αρχίσω όμως από την αρχή να πω τα γεγονότα όπως τα έζησα και να διηγηθώ όσα βέβαια είναι δυνατόν να θυμάμαι από την εποχή εκείνη.

Ήταν τότε πρόεδρος του Ε.Ε.Σ. στην Πάτρα ο αείμνηστος Χονδροδήμος, διευθυντής της Εθνικής Τράπεζας. Επειδή είχα τότε ένα λεωφορείο νέος κι εγώ που μόλις είχα γυρίσει από το μέτωπο, με κάλεσε ένα μήνα περίπου προ του ολοκαυτώματος των Καλαβρύτων και μου ανέθεσε να μεταφέρω στα Καλάβρυτα λόγω της πείνας της γερμανικής κατοχής, τρόφιμα, φάρμακα και ιατρισμό, βοήθεια του Ε.Ε.Σ. προς τον κατεχόμενο λαό μας. Η συγκοινωνία την εποχή εκείνη στην Ελλάδα και πριν ακόμα από τον πόλεμο του ‘40, ήταν σε υποτυπώδη κατάσταση.

Χωρίς συντονισμό, με την ιδιωτική και προσωπική πρωτοβουλία μόνο, σκεφθείτε λοιπόν τι γινόταν με την κατοχή. Το να επικοινωνήσουν τα χωριά με την πόλη ήταν κάτι το φοβερά δύσκολο αν όχι ακατόρθωτο. Από τη μια οι τυπικές διατυπώσεις από την Γκεστάπο για να πάρεις άδεια μεταβάσεως ή οι διατυπώσεις από τους αντάρτες που έπρεπε κι από εκεί να έχεις άδεια για να περάσεις, από την άλλη η παντελής έλλειψη καυσίμων (βενζίνης), την οποία προμηθευόμαστε σε αστρονομικές τιμές από τη μαύρη αγορά. Ήταν η εποχή της παραοικονομίας, που ήκμαζε η μαύρη αγορά και οι μαυραγορίτες σε αφάνταστο βαθμό, σε τρόφιμα και κυρίως σε μεταφορικά μέσα, όπου οι μεταφορές σε ανθρώπους και πράγματα πληρώνονταν σε χρυσές λίρες Αγγλίας, όχι σε χαρτονομίσματα ελληνικά τα οποία από τη μια μέρα στην άλλη μετατρέπονταν από εκατομμύρια σε δισεκατομμύρια και τρισεκατομμύρια.

Ουδέποτε εζήτησα ή διανοήθην να ζητήσω αμοιβή για τις μεταφορές του Ε.Ε.Σ. Μάλιστα είχα ξηλώσει για την περίσταση τα καθίσματα του Λεωφορείου μου (μοναδική μου περιουσία τότε) και είχα αφήσει στα δυο πλάγια από ένα μεγάλο πάγκο για καθισμένους, ώστε να μένει στη μέση χώρος κενός για τρόφιμα και λοιπά πράγματα. Αυτές ήταν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες έκανα τις μεταφορές του Ε.Ε.Σ. Όταν λοιπόν έφθασα κάτω απ' αυτές τις συνθήκες στα Καλάβρυτα, με απέκλεισαν εκεί οι αντάρτες, μου επίταξαν το αυτοκίνητο και το χρησιμοποίησαν για να κόψουν τις γέφυρες της διαδρομής Πατρών - Καλαβρύτων και να αναχαιτίσουν την προέλαση των Γερμανών προς Καλάβρυτα.

Εμεινα εκεί περίπου 20 ημέρες αποκλεισμένος μέχρις ότου μου επιστρέψουν το αυτοκίνητο και μου δώσουν άδεια μεταβάσεως προς την Πάτρα. Για να επιστρέψω δε στην Πάτρα έπαιξα κυριολεκτικά με την ζωή μου. Επιστράτευσα γνωστούς και άγνωστους ανθρώπους, απ' αυτούς που είχαν μείνει ακόμα άνθρωποι - διότι τότε οι άνθρωποι είχαν μεταβληθεί σε όρνεα αρπακτικά και αγρίμια και ο "σώζων εαυτόν σωθείτω" - και τους παρακάλεσα να με βοηθήσουν να επιστρέψω στην Πάτρα. Όπου βρισκαμε λοιπόν στο δρόμο μακριούς κορμούς από κυπαρίσσια, μήκους 12μ. περίπου, που είχαν κόψει οι Γερμανοί, τους μαζεύαμε και τους βάζαμε στο αυτοκίνητο. Όταν λοιπόν συναντούσαμε γεφύρι (αυτά όλα που είχαν κόψει οι αντάρτες όπως προανέφερα) βγάzaμε από το αυτοκίνητο τα κυπαρίσσια, τα τοποθετούσαμε στη γέφυρα κι εγώ οδηγώντας στο κενό επάνω στα χλωρά κυπαρίσσια, που λυγίζουν υπό το βάρος του αυτοκινήτου, με την καρδιά μου να λυγίζει μαζί μ' αυτά από τον κίνδυνο να βρεθώ στο κενό, στη χαράδρα, περνούσα τις γέφυρες. Ήταν τα νιάτα; Ήταν ο ενθουσιασμός ότι κάτι καλό έκανα; Τι ήταν; Τώρα που το σκέπτομαι απορώ κι εγώ πώς το κατόρθωσα. Αυτοί που με είχαν ακολουθήσει για να βοηθήσουν, σκέπαζαν τα μάτια με τα χέρια τους, σε κάθε γέφυρα που περνούσα, για να μη με δουν συντριμμία στο γκρεμό μαζί με το αυτοκίνητο. Κι έκανα να φθάσω στην Πάτρα από τα Καλάβρυτα 3 ολόκληρες μέρες.

Αυτή ήταν η κατάσταση για την οποία προσπάθησα να δώσω μια εικόνα μέχρι την 13η Δεκεμβρίου 1943, οπότε με κάλεσε ο αείμνηστος Χονδροδήμος και μου ανήγγειλε το τραγικό γεγονός της καταστροφής των Καλαβρύτων. Μου έδωσε μερικά ρούχα, τρόφιμα και φάρμακα για τις απορφανισμένες οικογένειες, πέντε ή έξι αδελφές εθελόντριες του Ε.Ε.Σ. και την κόρη του Νταίζη να πάμε στα Καλάβρυτα να συνδράμουμε την κατάσταση. Οι αδελφές αυτές ήταν οι κυρίες Φώφη Κρεμμύδη, Αμαλία Ντόντη, Αμέλια Δημητροπούλου, Σπαρτινού Ελένη.

Ξεκινήσαμε λοιπόν και φθάσαμε, μετά από περιπετειώδη διαδρομή, στο χωριό Αη-Βλάσσης, στο νύχτωμα, οπότε μετά την δύση του ηλίου απαγορευόταν από τους Γερμανούς η κυκλοφορία στους δρόμους πεζών

και τροχοφόρων. Αναγκαστήκαμε πλέον να διανυκτερεύσουμε στο χωριό αυτό και την επόμενη πρωί πρωί ξεκινήσαμε και φθάσαμε στα Καλάβρυτα.

Το θέαμα που αντίκρισα ήταν τόσο τραγικό που τίποτα δε θα το σβήσει απ' το μυαλό μου. Ολόκληρα τα Καλάβρυτα ήταν τυλιγμένα σε ένα σύννεφο, από τους καπνούς των σπιτιών που καίγονταν ακόμα, κι ένας βόγγος σαν να έβγαινε μέσα από την κάπνα, ένας βόγγος, το γοερό κλάμα, ο οδυρμός των γυναικών και των παιδιών που είχαν απομείνει ανάμεσα στ' αποκαΐδια.

Γυναίκες μεγάλης ηλικίας που είχαν χάσει μέσα από τα χέρια τους τα παιδιά τους και τους γαμβρούς τους, γυναίκες νέες που είχαν χάσει τους άνδρες και τ' αδέρφια τους, μικρά παιδιά ορφανά χωρίς στέγη, χωρίς ρούχα, χωρίς τρόφιμα. Τα μάτια τους πρησμένα από το κλάμα, απ' την ξαγρύπνια, τα χέρια τους και τα νύχια τους γεμάτα χώματα, απ' το χώμα που έσκαψαν με αυτά τα ίδια τους τα χέρια για να θάψουν σε ομαδικούς τάφους ό,τι πολυτιμότερο είχαν.

Κι όλη νύχτα ξαγρυπνοι γυναίκες και παιδιά στην παγωνιά, απάνω στους τάφους, τους τόσο ξέβαθους, για να μην, τα αγαπημένα τους κορμιά, γίνουν βορά των αγριμιών της νύχτας και του με- γάλου αγριμιού που λέγεται άνθρωπος (πεινασμένος άνθρωπος ίσον άγριο θηρίο), που ερχόταν από τα γειτονικά χωριά να ανασκάψει λίγο το χώμα να πάρει ένα ζεύγος παπούτσια ή ό,τι άλλο, για να ντυθεί ο ίδιος.

Μικρά ορφανά λοιπόν να κάθονται πάνω στους τάφους των πατεράδων τους, νηστικά και γυμνά. Αυτό είχε απομείνει από τα ένδοξα Καλάβρυτα την επόμενη μέρα. Συγκλονίστηκα, πρόσθεσα στο δικό τους πόνο και το δικό μου. Γιατί για μένα κανένας από τους τραγικά άδικα και πρόωρα σκοτωμένους δεν ήταν άγνωστος και όχι μόνο, περισσότεροι ήσαν φίλοι μου, νέοι με τους οποίους είχα ζήσει κοντά.

Αισθάνθηκα ότι είχα ιερή υποχρέωση να βοηθήσω αυτά τα βαριά χτυπημένα από τον πόνο γυναικόπαιδα να επιβιώσουν. Κι ενώ οι Ερυθροσταυρίτισσες, άρχιζαν τα συσσίτια και την περίθαλψη, εγώ άρχισα να μεταφέρω ολόκληρες οικογένειες αυτών που είχαν συγγενείς στην Πάτρα ή στα γειτονικά χωριά, να βρουν σπίτια ν' απαγκιάσουν.

Οι γέφυρες πλέον στημένες από τους Γερμανούς και τι ειρωνεία, αυτές οι γέφυρες οι κατεστραμμένες από τους αντάρτες, για να μην περάσουν οι Γερμανοί στα Καλάβρυτα, αυτές οι γέφυρες που με είχαν τόσο ταλαιπωρήσει, έτοιμες αυτοστιγμεί από τα μηχανοκίνητα των Γερμανών, οι οποίοι κουβαλούσαν μαζί τους κινητές σιδερένιες γέφυρες, τις έριχναν στα ποτάμια και περνούσαν. Και πέρασαν οι Γερμανοί και έφθασαν οι Γερμανοί στα Καλάβρυτα και κατέστρεψαν και σκότωσαν κι έκαψαν.

Ανοιχτός πλέον ο δρόμος, όμως ο κίνδυνος μεγάλος. Από τη μία η Γκεστάπο που ζητούσε άδεια μεταβάσεως και τους λόγους γι' αυτό, από

την άλλη οι αντάρτες που κι αυτοί ζητούσαν άδεια. Τελικά με κίνδυνο της ζωής μου μετέφερα όσους ήθελαν να φύγουν από τον τόπο της καταστροφής κι άρχισα καθημερινά ταξίδια για να φέρνω στους εναπομείναντες τρόφιμα, ρούχα, φάρμακα από τον Ε.Ε.Σ., από συγγενείς τους, ό,τι μπορούσε να ανακουφίσει τις ταλαιπωρημένες οικογένειες.

Αυτό νόμισα ότι είχα καθήκον να κάνω σαν άνθρωπος που έζησα από κοντά αυτό το δράμα και αυτό μου επέβαλε η συνείδησή μου. Κι αυτό έκαμα με τις όποιες δυνάμεις διέθετα τότε. Τίποτα περισσότερο.

Γεώργιος Καρελιάς